

פרשת ואַתְּחִינּוּ

צִדְקַת מַשְׁפָּחָה אֶחָד – וְאַתְחִנֵּן – נְחִמוֹ

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ... ה' אֶחָד – מהו סוד כוחו של ה-אֶחָד?

בפרשתנו ממוקמת הפרשייה הראשונה של קריאת-שמע, הפותחת בפסוק "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֶלֶקינוּ ה' אֶחָד". פסוק זה הוא הפסוק המוכר והמקושר ביותר לכל יהודי, שכמו קושר אותו למהותו ומלווה אותו לכל אורך חייו, "וּבְלִלְתְּךָ בְּדֶרֶךְ". היהודי פותח בו את יומו, "וּבְקִימָךְ", ובו הוא גם חותם אותו, "וּבְשָׁכְבְךָ". הוא קודם לעצימת עיניו של הנפטר, ויהודים רבים שמסרו את נפשם על קידוש ה', הועלו על המוקד תוך כדי אמירתו. מה כל כך מיוחד בפסוק זה, וכיצד באים הדברים לידי ביטוי? נתמקד הפעם במילה 'אֶחָד', שניתן לראות בה מאפיין בולט לתוכנו ולמהותו של הפסוק "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל", לכל הפרשיה כולה, לקב"ה, למהותו של היהודי, וגם ולקשר המיוחד שבינו ובין קונו.

לפי ההלכה, כאשר אדם מקיים את מצוות קריאת שמע, באמרו "ה' אֶחָד" עליו לכוון שה' הוא אחד יחיד ומיוחד, בשמיים ובארץ. לכן, כמו באות לרמז האותיות המרכיבות את המילה אֶחָד : א – אחד יחיד ומיוחד, ח (=8) – כנגד שבעה רקיעים שממלך והארץ שמתחת, ד – כנגד ארבע רוחות השמים. כל זה טוב ויפה כאשר אנו מתייחסים למלכותו של הקב"ה בעולם, אך בכך לא מיצינו את המשמעויות השונות הגלומות במילה אֶחָד, ולא ברור עדיין מדוע דוקא אותיות אלה, 'א', 'ח' ו-'ד' הן הבונות אותה? ואיזו זווית ראייה תורמת כל אחת מהן. בתשובה, נשתדל להרחיב עד קצה היריעה המוגבלת.

המילה 'אֶחָד' מופיעה לראשונה בתורה, בסיכום היום הראשון לבריאה, "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד". בשמות הימים הבאים חל שינוי, והם נקראים יום שני, יום שלישי, וכן הלאה עד יום השביעי, לפי מיקומם היחסי בשבוע. יש מקום לשאול, מדוע נקרא היום הראשון לבריאה "יום אֶחָד", ולא 'יום ראשון', כפי שנקראו שאר הימים? התורה מספרת לנו על בריאת האור ביום הראשון ומוסיפה "וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לְאֹר יוֹם וּלְחֹשֶׁךְ לַיְלָה". על פי הגדרה זו לכאורה, היום כולל את שעות האור בלבד, והלילה את שעות החשיכה. האור והחושך הם שני רכיבים מנוגדים, שבאותו מקום ובאותו זמן, אינם יכולים לשמש בו זמנית. האור דוחה את החושך והחושך מעצם הגדרתו, הוא העדר אור. אך הבנה זו כמו סותרת את משמעותו של המשך הפסוק, "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד". הערב החושך אף הוא חלק מהיום הראשון לבריאה. וכך, נחתמים גם כל הימים הבאים אחריו בלשון דומה "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם...". אלא שבכך, כמו רוצה הכתוב לרמז שכל מטרת הבריאה, מראשיתה, היא האֶחָד, תהליך האיחוד והחיבור בין הדברים, אף שהם נראים, כלפי חוץ, כהפוכים ומנוגדים.

קודם לבריאה אנו מוצאים אי סדר ופיזור, הכל משמש בערבובייה, "תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אֱלֹקִים מרחפת על פני המים". הבריאה כולה בנויה על יסודות של חלוקה וריבוי ("וַיַּבְדֵּל אֱלֹקִים") עד כדי פיזור ופירוד ("לְמִינֵהוּ", "לְמִינֵהֶם"), ותפקידו של האדם "להכניס סדר בבלגן", לגלות את הסדר האלוהי, ראיית האֶחָד שבכל. הצירוף של החושך והאור, גם אם בסדר מעגלי מתגלגל, הוא היוצר את היום. ואי אפשר שהיום, למרות שהוא מייצג את האור, לא יכלול גם את הלילה כחלק בלתי נפרד ממנו. בכך כמו רומזת לנו התורה, שגם בחושך יש אורות רוחניים גבוהים מאוד, אך "אפלים" בעבור העין הביולוגית שלנו, שאינה מסוגלת להבחין בהם. אך גם הם פועלים את פעולתם הברוכה על האדם במשך הלילה, ומבלי שיחוש בכך, הם טוענים אותו לקראת יום חדש של אור. וַיְהִי עֶרֶב (=עֶבֶר), וַיְהִי בֹקֶר (=קֶרֶב) הפותח את העשייה שלפנינו, את היום הקרב, וכמו מרמזים שהעבר ההווה והעתיד הם יחידה אחת ולא ניתן להפריד ביניהם, שהרי הכל נע לעֶבֶר העֶבֶר.

גם אם האדם משנה כיוון לחלוטין וחוזר בתשובה, יש לעבור עדיין משמעות לגבי עתידו, עד כדי כך שעשייה נפשית בעבר, עשויה גם (על דרך החיוב) להגדיל את זכויותיו, אם זדונותיו יתפכו לו לזכויות (כאשר ישוב מאהבה).

נשוב אל האותיות הייחודיות של המילה 'אֶחָד'. ערכה המספרי של האות א הוא 1, דבר המצדיק את היותה ראשונה במילה אֶחָד. בנוסף ניתן לומר שכאשר אנו עוסקים ביחיד, אין מקום למחלוקות ולניגודים. המחלוקת נולדה ביום השני לבריאה דוקא, מכיוון שלצורך המחלוקת דרושים רבים (מיעוט רבים שניים), בקרבם ניתן ליצור פירוד וקיטוב. אם נתבונן באות א' בכתב אשורי (בו נכתבו הלוחות על פי המסורה) - א, נגלה שהיא בנויה למעשה משלוש אותיות, מאות י' עליונה, מאות י' הפוכה תחתונה (בצד שמאל) וביניהן האות ו' המוטה באלכסון. ולא לחינם מייצגת האות א' את הקב"ה, אלוף של עולם, שהרי אם נחבר את ערכי האותיות י+ו+י נקבל 26, מספר המייצג את שם ה', י-ה-ו-ה, שערכו אף הוא עשרים ושש. זיקתה של האלף אל האֶחָד נשמרת גם אם נחבר אליה את אותיות המילוי שלה, אלף (=א+ל+פ) נקבל את המספר 111, הבנוי משילוש של הספירה 1.

נעבור אל האות ח' הממוקמת ב"ליבו" של האֶחָד, אך מה לה ל-ח' ולאֶחָד? כדי להשיב, נבחן שוב כיצד נכתבת האות ח' בכתב אשורי. צורה אחת לכתיבתה היא וּ, מחיבור של שתי אותיות ז' סמוכות, כששתי קרניים דקות יוצאות מראשיהן

כלפי מעלה באלכסון ויוצרות חיבור עדין ביניהן. אך לפי האר"י הקדוש, נכתבת האות ח' בצורה דומה, אך כצירוף של האותיות ו' ז'. ובמה זה משנה? ראשית, הצירוף המספרי של ו+ז נותן 13, אָחַד בגימטריא (וגם אהבה). שנית, האות ו', המשמשת גם כ-ו' החיבור, מביאה לידי ביטוי את השורש א.ח.ד שעניינו איחוד וחיבור. אם כך, מדוע דרושה האות ז'?

מדוע לא נשתמש בשתי ווין, לחיזוק החיבור? ומעניין שלאות ז' קונטציה הפוכה מזו של ו'. המילה זין משמעותה נשק, וצורתה של האות ז' דומה לפגיון (הנעוץ בקרקע) שעניינו חיתוך, ניתוק והפרדה, עובדה המעצימה את השאלה, לכאורה.

אולי ניתן להשיב, שיש כאן מסר חשוב אודות מהות הזיווג, שעניינו איחוד של ערכים משלימים/מנוגדים דווקא, ולא של ערכים זהים. הזיווג הראשון בתורה הוא בין אדם וחוה, "אֶעֱשֶׂה לוֹ עֶזְרָא כְּנֶגְדּוֹ", יש מקום לחיבור של ניגודים, "וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד". ומעניין שהאותיות ו', ז' ו-ח' הן אותיות סמוכות וסדורות לפי האלפבית. אם נזווג את האותיות ו' ז' לאות אחת, נקבל כתולדה את האות ח', הפותחת את השורש של פעולת החיבור (ח.ב.ר.). חיבור זה שבין האותיות ו' ז' הוא מיוחד במינו, יש בו מין הייחודיות, שונות מהשאר, מחד גיסא, אך גם ייחוד, במשמעות של חיבור, מלשון יחד, מאידך גיסא.

ניתן למצוא פה רמז עמוק למהותו של החיבור האמיתי. איחוד נכון, אין משמעותו בהכרח, חיבור קשוח וצמוד המחייב לבצע כל עשייה בְּשֵׁנִים, שאילו בכך היה מדובר, הרי זו הצורה הראשונה וה"בעייתית" בה היה בנוי האדם, עם הצלע כחלק בלתי נפרד ממנו. ועל כך הרי כמו "מלין" הקב"ה "לא טוב היות האדם לבדו". בריאתו של האדם בנויה על חלוקה ואיחוד, על פרישות וייחוד. החלוקה מאפשרת להביא לידי ביטוי את הצדדים הייחודיים והמשלימים של כל אחד מהצדדים לידי ביטוי, ואחר כך לשוב ולחבר אותם בזמן הנכון. יש "וְהָיוּ לְבָשָׂר אֶחָד", ויש שעליהם לפרוש זה מזו, לטובתם, כדי שיוכלו להביא את עצמם לידי ביטוי בצורה המיטבית. הפרישות הקודמת לחיבור, היא חלק בלתי נפרד מהאיחוד.

ואולי זו סיבה נוספת להיותה של האות ו' מרכיב חשוב באות ח', שהיא "ליבו" של האחד. האות ו' אינה משמשת רק כ-ו' החיבור, אלא גם כ-ו' ההיפוך (וילך=הלך, היפוך מעתיד לעבר). כלומר שהאיחוד בנוי לא רק מחיבור, אלא גם מ"היפוכו" – הפרישות, שאף היא תורמת לחיזוק האיחוד. ולכן, אולי חיבורן של האותיות ו' ז' מלמעלה הוא עדין, וכמו מרמז על חיבור לשיעורין, ברמות שונות כפי הנדרש. ניתן לראות בצורת חיבור זו גם מעין חופה, שכמו מציגה את החיבור הנכון והטוב בין בני הזוג, כאשר הם משלבים באיחוד גם את הקב"ה, "זכו, שכינה ביניהם".

ומה עם האות ד'? אות זו דומה לאות ר' וכל מה שמבדיל ביניהן, זו בליטה קטנה, הקרויה 'קוץ', הבולטת לצד ימין, מתקרתה של האות ד'. קוץ זה בה ללמדנו על דקויות מסוימות שעלינו להקפיד עליהן, ושבלעדיהן האדם עלול להידרדר ולהפוך חלילה את האָחַד לאחר ("אַלְקִים אֲחֵרִים").

מגמת האָחַד ניכרת בכל הפרשיה ובולטת בכך שכל אחד מפסוקיה פותח באות ו', "וְהָיוּ הַדְּבָרִים", "וְשִׁנְתָּם", "וְקִשְׁרָתָם", "וְכִתְבָתָם", וגם בתוך הפסוקים מרחבים ווי החיבור. קבלת עול מלכות שמים, עניינה בהבנה שאין עוד מלבדו, ועלינו לראות בכל הקורה לנו אלוקות פשוטה. אין מקום לניתוק, כי הכל קשור בכל. עניינו של האָחַד הוא איחוד, אך יש בו גם רמז לכך שלא ניתן לנתק את הדברים מהאלוקות. ההברה השנייה במילה אָחַד, היא חָד, ובכך היא כמו באה לרמוז לנו שכמו שהלהב החד של הסכין, או חודה של מחט הם "נקודת התכנסות" ולכן אינם ניתנים לחלוקה בשל דקותם, כך לא ניתן להפריד דבר מן האלוקות. ובמיוחד נכונים הדברים לגבי עם ישראל, בנו יחידו של הקב"ה "ומי כְעַמְּךָ כִּישְׂרָאֵל גוי אָחַד בְּאֶרֶץ", המיוחד בכל יום את שמו של הקב"ה "ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אָחַד".

ומה לכל זה ולשבת נחמו, בה אנו מצויים? לא לחינם ממוקמת פרשת "שמע ישראל" בפרשתנו דוקא, הנקראת תמיד בשבת שאחרי תשעה באב. ט' באב מייצג את הפירוד הקשה שהיה בעם ישראל קודם לחורבן, את שנאת החינים שבגינה חרב המקדש, את הנתק שנוצר לכאורה, בין עם ישראל לקב"ה, ואת הגלות, הנתק שבין עם ישראל לארצו. אך חשוב לזכור שבבנייתו של עם ישראל כעם, נתאפשרה רק לאחר קיומו של תנאי הכרחי ומוקדם שהציב הקב"ה לאברהם אבינו, "כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעֹבְדִים וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה". הגלות החשוכה, "וְיִהְיֶה עֲרֹב", היא תנאי הכרחי ומוקדם ל"וְיִהְיֶה בְּקֶרֶךְ", לאור היום הגלוי שבא לאחריה ולכן היא חלק בלתי נפרד ממנו. הטלת א' בתוך המילה 'גולה', הכנסת אלוקות (אלופו של עולם) אל תוך חשכת הגולה, תהפוך אותה בן-רגע, ל"גאולה".

דבר חסידות

כאשר אדמו"ר הזקן (בעל התניא), לקח מלמד לבנו (שלימים הפך להיות אדמו"ר האמצעי), הנחה את המלמד כיצד ללמד את בנו את אותיות האלף-בית. מהי אלף? נקודה מלמעלה, נקודה מלמטה וקו באמצע : ' למעלה – מייצגת את ה' יתברך ששמו מתחיל באות י'. ' למטה – היהודי. הקו שבאמצע - קו האמונה שמאחד אותם.

(מעובד מתוך היום יום, בשם אדמו"ר הרי"צ)

שבת שלום ומבורך

/ / מ / / מ /

אם ברצונך לקבל את הגיליון במייל או במסרון, אנא פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.